

РЕСУРСНА БАЗА ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті проаналізовано одну з найважливіших проблем розвитку світового політичного процесу – тероризм. Глобалізація сучасного світу, розвиток інформаційних та комунікаційних технологій сприяють розширенню й удосконалюванню ресурсної бази тероризму. У наш час змінилася структура тероризму і ускладнилося завдання боротьби з ним. Поділяючи ресурси тероризму на матеріальні та нематеріальні і даючи їм характеристику, автор приходить до висновку, що боротьба з тероризмом у сучасних умовах повинна полягати у позбавленні його ресурсів.

Тероризм став об'єктом наукових досліджень в останні десятиріччя. Інтерес до цього явища викликаний його широким розповсюдженням в усьому світі і необхідністю боротьби з ним. Можна сказати, що тероризм став однією з глобальних проблем сучасності.

Дослідженням феномена тероризму займаються багато напрямів суспільствознавства: юриспруденція, соціологія, психологія, історія, а останнім часом і політологія. Відомо безліч наукових праць, що досліджують різні аспекти тероризму: Ю.М. Антонян (тероризм як кримінологічне явище), К.Н. Салімов (проблеми боротьби з тероризмом), Д.В. Ольшанський (психологія тероризму), Э. Паін (соціальна природа тероризму), Н.Я. Лазарєв (тероризм як тип політичної поведінки) та ін. Однак дотепер не створено загальну теорію тероризму і не дано його адекватного визначення, не досліджено ресурсну базу тероризму. Невивченість явища, наявність прогалин тією чи іншою мірою ускладнюють боротьбу з ним та профілактику цього явища.

У цій статті ми не будемо займатися пошуками дефініції тероризму, а зупинимося на класифікації основних ресурсів тероризму. У першу чергу, необхідно перелічити основні ознаки й особливості сучасного тероризму. По-перше, тероризм є специфічною формою насилля. По-друге, тероризм – це завжди залякування. Без цієї ознаки неможливо віддиференціювати терористичні акції від інших проявів нелегітимного насилля (бунту, заколоту). По-третє, наявність політичної цілі у суб'єктів тероризму. Ця обставина дозволяє відділити терористичні акції від нетерористичних. Через це прирівнювати дії злочинних угруповань, метою яких є матеріальна нажива, до тероризму не можна. Наприклад, захоплення повітряного судна з вимаганням грошей, наркотиків, зброї не може кваліфікуватися як терористичний акт. Звичайно, і терористи можуть переслідувати мету нелегітимної наживи, але для досягнення політичної цілі.

Наявність політичної цілі вказує на те, що тероризм виступає інструментом завоювання та утримання влади. Тут необхідно внести ясність у смислові значення "терор" і "тероризм". Якщо насильницькі дії суб'єктів спрямовані на утримання влади, то прийнято говорити про терор. А дії, спрямовані на завоювання влади опозиційними групами, називають тероризмом. На нашу думку, обидва терміни є синонімами і принципової різниці між ними немає.

Як відзначає О. Бельков, до тероризму звертаються у випадку виникнення дуже сильного структурного дисбалансу між двома або декількома сторонами. Іншими словами, це форма посередньої стратегії, яка використовується тоді, коли слабкіша сторона не може подолати сильнішу за допомогою звичайних засобів [1: 18]. Хоча тероризм прийнято вважати стратегією слабких, проте у наші дні тероризм розглядається майже як найдієвіший засіб досягнення політичних цілей.

Притому, якщо раніше під тероризмом мали на увазі дії проти окремих осіб та груп, то тепер спостерігається терор проти цілих народів, держав, що здійснюється добре організованими та технічно устаткованими корпораціями, у тому числі державного і навіть міжнародного характеру. Таким чином, змінилось уявлення про об'єкт тероризму. Якщо раніше об'єктом тероризму виступав безпосередньо суб'єкт влади, то зараз влада хоч і залишається об'єктом терору, але з'являється проміжний об'єкт. Суб'єкт тероризму не може прямо впливати на суб'єкт влади, за винятком політичних вбивств, яких у наш час мало. Безпосередній об'єкт терористичного акту та влади один і той самий, тобто структура влади й тероризму перехрещуються на об'єкті.

З вищесказаного виходить, що змінилася структура тероризму та відповідно ускладнилося завдання боротьби з цим явищем. На наш погляд, боротьба з тероризмом у сучасних умовах повинна полягати у відсіченні його ресурсів. Ресурсами тероризму є всі ті засоби, використання яких забезпечує вплив суб'єкта на об'єкт тероризму. Ресурси тероризму надто різноманітні, тому нижче викладена класифікація не може претендувати на повноту.

Отже, ресурси тероризму можна поділити на два типи: матеріальні та нематеріальні. Матеріальні ресурси, у свою чергу, розподіляються на фінансові, людські, технічні та силові. Важливу роль в існуванні тероризму відіграє фінансова основа, яка дає йому можливість відтворюватись і нарощувати силу. Фінансові ресурси – це кошти, які отримують терористичні організації з тих чи інших каналів. Останнім часом серйозно поширилася фінансова база міжнародного тероризму, в тому числі й за рахунок підтримки з боку маргінальних режимів та ряду релігійно-етнічних общин. Причому в першу чергу з нафтодобуваючих країн. Тероризм перетворився у вигідний бізнес уже не місцевого, а глобального масштабу, в особливий "узаконений" вид діяльності, з

розвиненим "ринком праці і прикладанням капіталу". Загальний "бюджет тероризму" у світі складає на сьогоднішній день, за різними оцінками, від 7 до 30 млрд. дол. у рік [2:21].

Значні кошти витрачаються на організацію вербування, бойову підготовку власних ударних загонів та найманців, створення сучасної матеріально-технічної бази (комп'ютерне забезпечення, зв'язок, транспорт та сучасна зброя). На підготовку та проведення конкретних терактів, як правило, потрібні незначні кошти. Збір коштів терористичною організацією ведеться часто під пристойними приводами і, як правило, через треті організації. Канали фінансування тероризму різні: від торгівлі наркотиками та викрадення людей до пожертвування організації та приватних осіб.

Для прикладу розглянемо канали фінансування тероризму в ісламських країнах. Для фінансування терористичних акцій використовують особливі засоби переказування грошей, особливо в рамках паралельної банківської системи, що не підкоряється ні контролю, ні фінансовим правилам, які склалися в міжнародних розрахунках. Епіцентр цієї системи держави Аравії. Вона відома за назвою "Хавалія" (по-арабськи – "грошовий переказ") чи по-іншому – "Хунді". "Хавалія" функціонує між родичами або кланами, члени яких розкидані по всьому світові і для яких репутація, дане слово, сімейна честь, прагнення зберегти обличчя є гарантією надійності переказу і отримання грошей. При переказуванні коштів не залишається ніяких слідів на папері і, як правило, відсутнє їх фізичне переміщення. Оператор цієї системи може одержати готівку, умовно кажучи, в Дубаї і передати клієнтові пароль або умовний чек для одержання такої ж суми у Нью-Йорку чи Техасі у свого рідного чи двоюрідного брата або племінника. Використовуючи цей пароль або зашифровану записку, клієнт одержує обговорену суму в будь-якій точці світу. Пароль передається у телефонній розмові, факсом або електронною поштою. Простежити рух посування грошей каналами "Хавалія" практично неможливо [3: 3-4].

Ще одна з форм фінансування тероризму – благодійні організації, особливо релігійного спрямування. Відірвати організацію, яка дає гроші на будівництво мечетей та медресе для розповсюдження релігії або ісламської культури, від організації, що через цей фонд поживляє терористів, майже неможливо. У США, Західній Європі та в інших країнах запроваджено більш жорстке законодавство, щоб обмежити відмивання грошей і ускладнити дії з фінансування терористів. Однак, урахувавши те, що наркоторговці за десять останніх років відмили майже трильйон доларів, можна засумніватися, що канали фінансування тероризму були всерйоз перекриті.

Людський ресурс – це люди, так чи інакше втягнені у терористичну діяльність. Їх можна розділити на дві категорії. До першої категорії належать безпосередні члени терористичних організацій, до другої – люди, які співчують цілям терористичної організації, які не належать до її членів, але надають їй всіляку підтримку, зокрема й матеріальну.

До технічного ресурсу належать усі технічні засоби терористичних організацій, які не використовуються безпосередньо у терористичних акціях, – засоби переміщення, засоби зв'язку, технічні засоби в навчальних таборах та ін.

Силовий ресурс містить у собі технічні засоби, що безпосередньо беруть участь у терористичних акціях. У свою чергу, ці засоби можна розділити на традиційні та сучасні технологічні. Традиційні засоби – вогнепальна зброя, вибухова речовина та ін. До технологічних відносять новітні досягнення в галузі інформаційних та комунікаційних технологій, радіоелектроніки, ядерні технології, бактеріологічну зброю. Традиційні технічні засоби застосовуються і донині, але погроза застосування технологічних засобів виявляє більший вплив, ніж дійсне застосування традиційних засобів.

Яскравим прикладом застосування зброї масового враження є терористична акція секти "Аум сінрікьо", яка організувала газову атаку у токійському метро в 1995 р. Інші, менш професійні спроби використання хімічних та біологічних речовин, що мали місце у США та інших країнах, були пов'язані з використанням отруйних речовин, що викликають ботулізм, отруйного білка рицину (двічі), зарину (двічі), бактерій, що викликають бубонну чуму, тиф, ціаністого водню, сильнодіючого нервово-паралітичного газу і, можливо, навіть небезпечного вірусу.

Якщо терористи дотепер не використовували ядерні матеріали, то причина цього має технічний характер. В науковій літературі найдокладнішим чином розглядаються технічні проблеми, пов'язані з виробленням, збереженням та доставкою зброї масового знищення. Виготовити ядерний заряд не так просто, як не просто доставити його до цілі. Ядерні матеріали, кількість яких у світі обмежена, перебувають під контролем Міжнародного агентства з атомної енергії під егідою ООН. Законним шляхом ядерні матеріали можуть здобувати тільки уряди держав, тому навіть у наш час неважко вистежити тих, хто допомагає ядерним терористам. Від існуючої системи моніторингу може вислизнути примітивний ядерний заряд - нерозщеплений радіоактивний ядерний матеріал. Відповідно до інформації спецслужб США по боротьбі з державним тероризмом відомі спроби агентів Ірану закупити ядерні матеріали, виготовлені у колишньому Радянському Союзі, Туреччині, Казахстані [4, 37].

Легше зробити та дістати хімічні отруйні речовини, однак їхнє безпечне збереження в боздатному стані пов'язано з великими труднощами, а розпилення цих речовин значною мірою залежить від кліматичних факторів. Найнебезпечнішими є біологічно активні речовини, що можуть знищити сотні тисяч людей, а хімічні заряди можуть знищити тисячі. Ці види зброї легко дістати, але тут проблема збереження та дисперсії ще більша, ніж у випадку з нервово-паралітичними газами. Великий ризик зараження людей, що мають з ними справу. Крім того, найбільш смертоносні види бактерій погано виживають поза стінами лабораторії. З погляду технічного здійснення, терористи швидше віддадуть перевагу використанню хімічної, ніж ядерної зброї, і найменша імові-

рність того, що вони використовують біологічну зброю. Однак ці труднощі не є нездоланими. Кінцевому вибір зброї буде залежати від спеціалізації терористів та доступу до смертоносних речовин. Для нанесення серйозної втрати зовсім необов'язково застосовувати засоби масового знищення. Сучасне суспільство усе більшою мірою залежить від електронного збереження, доступу, аналізу та передачі інформації. Військові відомства, поліція, банки, торгівля, транспорт, наука та значна частина операцій у державному та приватному секторі працюють у режимі "Он-Лайн". Життєво важливі для країни функції виявляються незахищеними перед будь-яким хакером, а скоординована диверсія такого типу може паралізувати всю країну. Існує мало систем, які можна назвати цілком захищеними. У 1997 р. Агентство національної безпеки США найняло хакерів для імітації атаки кібертерористів. Їм удалося зламати мережі міністерства оборони та відключити деякі елементи його єдиної енергосистеми та структури техобслуговування.

Хакери активно діють проти державних комп'ютерних мереж, якщо судити з кількості систем, підданих таким атакам у США. За даними лондонської фірми, яка спеціалізується на аналізі комп'ютерної безпеки, в 2003 р. спостерігалось зростання електронних злочинів, причому, крім суто кримінальних правопорушень, на декілька сот процентів зросла й активність екстремістських груп.

Ще одна складова силового ресурсу – терорист-камікадзе – неймовірно дійове (і політично, і морально) і одночасно надзвичайно дешевий засіб терористичної боротьби. Тут необхідно відзначити, що терориста-смертника не можна віднести до людського ресурсу тероризму, тому що в цьому випадку він є зброєю, ідеальною системою наведення. Люди, що готові та навіть жадають себе підірвати, були за всіх часів та у всіх цивілізаціях. Вони сповідали найрізноманітніші погляди, від лівих поглядів групи Баадер-Майнхоф у Німеччині 70-х років до правого екстремізму. Коли японській армії наприкінці другої світової війни потрібні були льотчики-камікадзе, на цю роль з'явилися тисячі добровольців. Найгучніші теракти вчинялися терористами-смертниками, починаючи з теракту 23 жовтня 1983 року на території казарми морських піхотинців США в Бейруті і закінчуючи подіями 11 вересня 2001 року. Так що арабські терористи, що підривають себе у транспортних засобах, – не більше, ніж ланка одного й того ж ланцюга.

Розглянемо нематеріальні ресурси тероризму. До них належать організаційний, інформаційний, психологічний та ідеологічний. Організаційний ресурс – це інформація про державну систему, яка дозволяє використовувати її ресурси у терористичних цілях. Так, якщо вірити версії спецслужб США, на етапі підготовки до вересневих терористичних актів у США терористи, швидше за все, використовували хакерів, що вкрали з інформаційних баз даних авіакомпаній найважливішу інформацію з хронометражу та точок проходження авіарейсів, а також про внутрішній розпорядок та сценарії дій наземних служб у позаштатних ситуаціях. Також стало відомо, що терористи, які вчинили теракти у США 11 вересня 2001 року, добре знали американську фінансову систему. Троє з них напередодні цих терактів відіслали гроші, які залишилися у Дубай, конкретній особі декількома траншами, але простежили, щоб кожний переказ був менше трьох тисяч доларів. Усі знають, що будь-який переказ готівки понад 10 тисяч доларів вимагає підготовки спеціального повідомлення та пояснень. Але мало хто знає, що, коли мова йде про переказ понад три тисячі доларів, це теж може привернути увагу. У терактах бере участь достатньо багато освічених людей, вони чудово вивчають діри у західній фінансовій системі та успішно їх використовують [3: 3].

Наступні три ресурси тероризму – інформаційний, психологічний, ідеологічний, – настільки взаємопов'язані, що важко провести чітку грань між ними, але спробуємо їх виділити. Інформаційний ресурс – будь-яка інформація, що висвітлює терористичні організації та теракти у потрібному для терористів світлі, тобто доступ до засобів масової інформації (ЗМІ). В даний час тероризм первісно припускає значну роль ЗМІ. У свій час М. Тетчер сказала, що висвітлення у ЗМІ – кисень терористів. Тому сьогодні найбільш ходові та ефективні методи терору – насилля не у відношенні представників влади, а проти мирних, незахищених та, що надто важливо, до людей, що не мають відношення до "адресату" терору, з обов'язковою демонстрацією катастрофічних наслідків терору через ЗМІ громадської думки – і тільки через неї як через передавальний механізм – лідерам країн. Та, врешті, – пред'явлення через ті самі ЗМІ суспільству та лідерам мотивів терору та умов його припинення.

Головна умова такого терору – бурхлива реакція ЗМІ. Сучасний терор має полем бою телеекран, і недаремно у таких акціях терористи, насамперед, вимагають не викуп, а тележурналістів. Мета – вплив на суспільство, щоб уже воно висунуло ультиматум своїм лідерам. ЗМІ є важливим чинником у конфронтації між терористами і владою. Звернення до суспільної думки може вплинути на дії не тільки влади, але й терористичних груп. З погляду терористів, висвітлення подій у ЗМІ – важливий критерій успіху терористичного акту. В інцидентах, пов'язаних з захватом заручників, коли ЗМІ виступають єдиним незалежним джерелом, з якого терорист може дізнатися про послідовність подій, їхнє висвітлення ЗМІ може ускладнити зусилля рятувальників. Влада ж може використовувати ЗМІ для того, щоб викликати обурення громадської думки діями країни чи групи, що вдається до терористичних методів.

Терористи можуть намагатися впровадити своїх соратників у пресу, особливо у телеграфні агентства, а в деяких випадках навіть установити контроль над невеликими агентствами новин, фінансуючи їх. Вони хочуть, щоб преса визнала легітимність різниць між озброєними групами і політичними організаціями. Проведення різниці часто спрямоване на те, щоб дати можливість людям влитися у ряди терористичної організації. В інтересах терористів, щоб преса висвітлювала результати розслідування і точку зору спеціально створених неурядових організацій та дослідницьких центрів, які можуть бути ширмою для збору коштів на користь терористів,

вербування та проїзду терористів у країну передбачуваного терористичного акту. Один з відомих прикладів – Центр міжнародних і ісламських досліджень, фінансований та контрольований організацією Палестинський ісламський джихад. Інший приклад - "Ісламська організація Палестини" (ІОП) у Ричардсоні (штат Техас), фінансована організацією Хамас [4: 60].

Усе частіше терористи не прагнуть до задоволення оголошених вимог (вивід окупаційних військ, визволення співників), але цілком задовольняються докладним висвітленням їхніх дій у ЗМІ. Тобто терористи переслідували звичайну PR-івську мету – зробити свою організацію видимою та значимою у суспільстві. Завдяки увазі мас-медіа, у першу чергу оперативному висвітленню у програмах телевізійних новин, часто пріоритетно, відбувалась інформаційна легітимізація терористичних організацій. Стаючи виробниками та постачальниками гарячих новин, терористи визначали порядок дня громадського обговорювання.

Терористам необхідна велика аудиторія, максимальний відзвук, широкий резонанс. Вони припускають і прораховують реакцію політичних партій та урядів, широкої громадськості. Ця реакція часом важливіша для терористів, ніж убивство наміченої жертви. Навіть якщо жодна терористична організація не взяла на себе відповідальність за вчинений теракт, однак, розписуючи терористичні акти, ЗМІ можуть сприяти виконанню таких задач терористів, як розповсюдження страху, нанесення збитку туристичній індустрії, провокування різких відповідей з боку уряду, що в кінці-кінців може призвести до обмеження свободи особи.

Існує кілька можливих засобів досягти більш ефектвної реакції уряду та ЗМІ на тероризм і не припустити того, щоб ЗМІ навмисно ставали об'єктом маніпуляції з боку терористів. Можна виділити такі засоби:

- організація спільних семінарів представників ЗМІ та влади;
- створення Державного центру інформаційного реагування на тероризм;
- прийняття кодексу поведінки ЗМІ.

Кожна країна, борючись із тероризмом, повинна мати комплексну стратегію у галузі відносин із громадськістю, причому у розробці та здійсненні цієї стратегії ЗМІ приділяється істотна роль. Надзвичайно важливою є організація спільних семінарів на зразок тих, що були організовані в Університеті Джорджа Вашингтона та Технологічному інституті у Холоні (Ізраїль), у ході яких представники уряду та ЗМІ відпрацьовували можливі дії уряду і стратегію висвітлення ЗМІ в навчальних ситуаціях, пов'язаних з терористичними актами [4: 63].

Один з можливих заходів з боку держави – створення постійного Центру інформаційного реагування на терористичні дії. У такому Центрі можна створити пункт швидкого реагування на терористичні акти, складений з керівників телевізійних компаній, телеграфних агентств та представників преси.

Ще один можливий захід – розробка та прийняття в законодавчому порядку кодексу поведінки ЗМІ. Цим повинно зайнятися журналістське товариство, виступаючи як невід'ємна частина громадянського суспільства. Це повинен бути спільний процес журналістів та влади. Отже, необхідно дуже вузьке обмеження свободи преси тільки в одному аспекті. Це безпосередня робота з терористичними угрупованнями та безпосереднє висвітлення самих терористичних акцій:

- обмеження інформації, що може зашкодити заручникам: число заручників, їхня національність, займана посада, стан здоров'я, наявність у них родичів, що займають значне становище у суспільстві;
- обмеження інформації про військові операції по визволенню заручників;
- стриманість у передачі інформації, що може призвести до паніки в суспільстві.

Як ЗМІ, так і влада зацікавлені в тому, щоб ЗМІ не ставали мимо їхньої волі об'єктом маніпуляції, спрямованої на досягнення цілей або застосування методів тероризму. І тут взаємодія між владою та ЗМІ є важливим елементом стратегії, спрямованої на те, щоб приборкати тероризм і відстояти демократію.

Під психологічним ресурсом матимемо на увазі засоби психологічного впливу, що апелюють до інстинкту самозбереження людини. Одне з основних завдань терористичних організацій – масова деморалізація населення. "Сценарій залякування", як правило, промірковується та ідеологічно обґрунтовується. Він включає не тільки стрільнину, вибухи бомб, але також манеру поведінки, часто незвичайний одяг та маски, войовничу риторику, психологічний пресинг. Усе робиться для того, щоб викликати жах та збентеження у публіці, підірвати почуття безпеки і довіри до інститутів влади. Іноді така тактика досягає успіху. Масова істерія була викликана, наприклад, улітку 1985 р. Тоді сотні американських авіапілотів повернули у каси туристичних агентств квитки на поїздку до Європи, оскільки відбувся раптовий сплеск терористичної активності. Він почався з викрадення аеробусу компанії "Транс уорлд ейрлайнз" сполученням Афіни – Рим. Істерія відновилася в наступному році, завдавши серйозного фінансового збитку авіакомпаніям, туристичним центрам та всій індустрії сервісу у Європі [5, 34].

Ідеологічним ресурсом тероризму є ідеологічна платформа терористичної організації, що дозволяє залучати нових членів, а також співчуваючих з соціальних, релігійних груп та національних меншостей, на які вона орієнтована. Ідеологічна платформа терористичних організацій може являти собою сукупність як ультра-лівих та правих, так і націонал-екстремістських, сепаратистських та релігійних ідейних настанов, що виступають теоретичним обґрунтуванням застосування насильства у різній формі на нелегітимній основі для досягнення політичних цілей.

Тактика організацій, члени яких сповідують екстремістську ідеологію, міститься у висуванні популістських програм і вимог до суспільства та держави, заснованих на відвертій демагогії, в організації і провокуванні страйків, масових безладь та акцій громадянської непокори, здійсненні інших актів політичного насильства.

Частина організацій, члени яких сповідують екстремістську ідеологію, перебувають у нелегальному стані, здійснює терористичні акти, веде партизанську війну, однак більшість цих організацій намагається діяти легально, щоб залучити на свій бік якомога більшу кількість не втягнених у активне політичне життя суспільства людей, і навіть досягає на цій ниві успіху, завойовуючи голоси виборців на виборах центральної та місцевої влади [6: 235]. Тут характерний приклад діяльності Ірландської Республіканської Армії (ІРА), що з самого початку мала політичне та терористичне крило. Політичним крилом ІРА є легальна партія Шин Фейн, що забезпечує соціальні послуги, освіту, має ділові підприємства, проводить передвиборну боротьбу, у той час як "військове крило" улаштовує засідки й організує вбивства. Такий "поділ праці" має певні переваги: політичне керівництво може офіційно відмежуватися від терористів, коли ті вчиняють особливо зухвалі акції або зазнають невдачі.

Однак, у певний час ІРА відмовилася від терористичних методів боротьби. Це пояснюється, по-перше, рішучою відсічкою з боку держави та світового суспільства. По-друге, осудом з боку громадськості. Навіть симпатизуючи політичній програмі екстремістської організації, не можуть пробачити їй людські жертви. Отже, терористичні акти тільки ускладнюють задачу мобілізації нових членів та прихильників.

Таким чином, ресурсна база сучасного тероризму складається з матеріальних (фінансовий, людський, технічний, силовий) та нематеріальних (організаційний, інформаційний, психологічний, ідеологічний) ресурсів. Ми класифікували і охарактеризували основні ресурси тероризму, не виділяючи превалюючих, тому що всі ресурси взаємопов'язані та взаємообумовлені. Сучасний етап розвитку людства, що характеризується найбільшими досягненнями у галузі науково-технічного прогресу, приховує у собі велику небезпеку. Глобалізація сучасного світу, розвиток інформаційних та комунікаційних технологій сприяють розширенню й удосконалюванню ресурсної бази тероризму. Ця обставина вимагає пильної уваги та спільних зусиль фахівців різних галузей науки у вирішенні задач боротьби з тероризмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бельков О. Международный терроризм – слова и смыслы // Власть. – 2002. – № 2. – С. 17-24.
2. Швец Д. Международный терроризм: информационный аспект // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 9. – С. 17-22.
3. Васильев А. Деньги для террористов // Азия и Африка сегодня. – 2003. – № 8. – С. 2-6.
4. Салимов К.Н. Современные проблемы терроризма. – М.: Щит-М, 1999. – 216 с.
5. Лазарев Н.Я. Терроризм как тип политического поведения // СОЦИС. – 1997. – № 8. – С. 32-35.
6. Афанасьев Н.Н. Идеология терроризма // Социально-гуманитарные знания. – 2002. – № 1. – С. 224-235.

Матеріал надійшов до редакції 6.09.2004 р.

Е.Н. Максимова. Ресурсная база терроризма в современном мировом политическом процессе.

В статье анализируется одна из важных проблем развития мирового политического процесса – терроризм. Глобализация современного мира, развитие информационных и коммуникационных технологий способствуют расширению и усовершенствованию ресурсной базы терроризма. В настоящее время изменилась структура терроризма и усложнилась задача борьба с ним. Автор классифицирует ресурсы терроризма на материальные и нематериальные и дает их характеристику. Автор приходит к выводу, что борьба с терроризмом в современных условиях должна заключаться в отсечении его ресурсов.

О.М. Maksimova. The resort base of the terrorism in modern world political process.

The publication brings into focus probably the most significant problem in development of the world political process - terrorism. The globalization of modern world, the progress of information and communication technologies promotes to widening and improvement of the resort base of terrorism. Today the structure of terrorism is changed and the problem of struggle with its is complicated. The author classifies the resorts of terrorism to material and immaterial and gives their characteristics. The author comes to conclusion that struggle with terrorism in modern conditions must consists in severance of its resorts.